where one find, a rim from a ceramic pot with rough surfaces, was discovered in a ploughed field (Fig. 3). Lapaliai site I was identified while exploring a forested hilly area of Aukštumala bog. 19th–20th-century pottery sherds were discovered on a hill during the survey. Lapaliai site II was identified during the survey of a sandy hill, which is approximately 750 m to the NW of Lapaliai site I and has a height of roughly 3.3 m a.s.l. Two opoka (gaize) flakes and one small knapped granite pebble were found. Their morphological features are not characteristic of any specific chronological period and so the possibility that they do not come from the Stone Age cannot be excluded.

Vykintas Vaitkevičius

Archeologinių, mitologinių ir istorinių vietų žvalgymai

2019 m. liepos–lapkričio mėnesiais BRIAI Kelmės, Panevėžio, Raseinių ir Švenčionių rajonuose žvalgė 14 kultūros paveldo vertybių požymių turinčių vietų, aptiko ir iš žmonių gavo 263 geležies amžiaus – naujausių laikų archeologinių radinių, kuriuos perdavė saugoti į LNM, PKM ir RKIM.

Aukštiškių radimvietė (Kelmės r., Tytuvėnų apylinkių sen.) yra apie 70 m į V nuo Žerbuvos ežero kranto, buvusiame Tytuvėnų vaismedžių medelyne. Valda turi naują šeimininką, kuriam pradėjus pjauti obelis ir rauti kelmus, į žemės paviršių buvo iškelta viduriniam geležies amžiui būdingų radinių, manytina, iš suardytų kapų. Žvalgant vietą tarp senų obelų, kurią parodė Rolandas Dumskis, aptikta keletas papuošalų ir jų dalių (1 pav.). Dirbiniai buvo vienaip ar kitaip apgadinti, slūgsojo 10–15 cm gylyje, virš raudono molio įžemio susidariusiame juodžemyje. Ar čia dar išliko nesuardytų kapų, galima nustatyti tik žvalgomaisiais tyrimais. Paminėtina, kad apie Žerbuvos ežerą Žemės vardyno anketoje yra užrašytas padavimas apie čia stovėjusią ir pražuvusią bažnyčią.

1 pav. Aukštiškių radimvietė. Kryžinio smeigtuko, kamanų apkalo (?) ir pasaginės segės dalys. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 1. The Aukštiškiai find spot. Pieces of a cruciform pin, a bridle fitting (?), and a penannular brooch

Kuršių radimvietė I (Kelmės r., Tytuvėnų apylinkių sen.) yra 350 m į V nuo kelio Tytuvėnai–Radviliškis ir tokiu pačiu atstumu nutolusi nuo kaimo kapinių (UK 26138), į P nuo buvusio siaurojo geležinkelio ruožo (šis dabar

2 pav. Kuršių radimvietės I ir II, pilkapis, pilkapynas bei senosios kapinės 1949 m. kariniame topografiniame žemėlapyje. M 1: 25 000. V. Vaitkevičiaus brėž.

Fig. 2. Kuršiai find spots I and II, barrow, barrow cemetery, and old cemetery in a 1949 military topographic map, 1:25 000 scale

paverstas lauko keliu), dirbamame lauke, vos aukštesnėje vietoje (450063, 6164967) (2 pav.). Iš Tytuvėnų metalo ieškotojų R. Dumskis gavo dviejų suardytų kapų radinius – senojo geležies amžiaus papuošalų komplektą (3 pav.) ir įmovinį kirvį. Tai rodytų, kad čia būta seniai nuartų pilkapių.

Už 1 km į R nuo radimvietės yra Kuršių pilkapiai (UK 5133, UK 16356). Jiems skirtoje monografijoje Mykolas Michelbertas plačiai pristatė ir Tado Daugirdo kasinėjimų medžiagą (*Kuršių pilkapiai*, V., 2009, p. 11–14, 18–22). Pirminis šaltinis – tyrimų dienoraštis – rodo, kad 1887 m. rugpjūčio 24 d. T. Daugirdas ištyrė II–III a. pilkapį Kuršių kaimo gyventojų dirbamuose rėžiuose, apie pusę varsto (apie 500 m) į R nuo Giliaus ežero. O M. Michelberto tyrinėta pilkapių grupė yra maždaug už 1,4 km į R nuo Giliaus (2 pav.). Tad nėra abejonės, kad plokštikalvėje Giliaus ežero krante iki XIX a. 9 dešimtmečio dar buvo didelė Kapmilžiu vadinama Žemaitijos ir Šiaurės Lietuvos pilkapių grupė, kurią tyrinėjo T. Daugirdas. Po daugiau kaip 100 metų jos vieta lokalizuota (neatmestina galimybė, kad paskutinis šios grupės pilkapis – naujųjų laikų kaimo kapinių kalvelė).

Maždaug už 700–800 m į R nuo Kuršių pilkapių, prie Giliaus ežero, miške, buvo antra Kuršių pilkapių grupė, XX a. 4 dešimtmetyje dar vadinta Milžkapiu (2 pav.). 1960 m. čia išlikusius 3 pilkapius aprašė ir išmatavo kraštotyrininkas Pranas Jagminas, o 2004–2006 m. visus juos ištyrė VU archeologinė ekspedicija.

Kuršių radimvietė II (Kelmės r., Tytuvėnų apylinkių sen.) yra už 420 m į V nuo kelio Tytuvėnai–Radviliškis, tokiu pačiu atstumu ir kryptimi nuo kaimo kapinių (UK 26138), negyvenamos Gužaičių sodybos sodelyje, apie 30 m į PR nuo gyvenamojo namo (444639, 6159515). Iš Tytuvėnų metalo ieškotojų R. Dumskis gavo čia rastą įmovinį kirvį. Tačiau šiandien nėra

3 pav. Papuošalai iš Kuršių radimvietės I. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 3. Ornaments from Kuršiai find spot I

jokių požymių, kad čia galėjo būti senovės laidojimo vieta. Labiausiai tikėtina, kad sodybos šeimininkai kirvį kitados atsinešė iš dirbamų laukų, kur buvo ariama pilkapių grupė (Kuršių radimvietė I) ir pametė jį savo kieme.

Padubysio miško partizanų bunkerio vieta (Kelmės r., Lionių sen.). Renkant duomenis apie 1951 m. birželio 30 d. – liepos 2 d. miške prie Bulavėnų kaimo įvykusį LLKS Tarybos narių pasitarimą, kuriame dalyvavo Jonas Žemaitis-Vytautas, Jūros srities vadas Antanas Bakšys-Germantas, Prisikėlimo apygardos vadas Povilas Morkūnas-Rimantas ir Kęstučio apygardos vadas Krizostomas Labanauskas-Kunotas, atkreiptas dėmesys į LiDAR duomenimis sukurtame paviršiaus žemėlapyje išryškėjusią į bunkerio duobę panašią žymę 190 m į R nuo Raseinių ir Kelmės rajonų ribos, 120 m į V nuo kanalu tekančio Milžties upelio dešiniojo kranto, Padubysio miško 18 kvartalo lygioje, gana žemoje vietoje (444639, 6159515).

Tai beveik kvadratinė 3,7x3,4 m dydžio, apie 80 cm gylio įduba dubens formos dugnu. Jos V pusėje įžiūrimos sunykusio 1 m pločio įėjimo žymės. XX a. II pusėje čia buvo išpilta įvairių buitinių šiukšlių, kurios apsunkino žvalgymus. Už 4,4 m į PV nuo bunkerio duobės krašto aptikta vokiško karabino, spėjama, K98 modelio dalis. Įdomu, kad jo vamzdis buvo sutrumpintas.

Ši vietovė yra 1946–1947 m. Jungtinės Kęstučio apygardos Knygnešio rinktinės Juozapavičiaus rajono, o 1948–1952 m. su pertraukomis buvo Prisikėlimo apygardos Maironio rinktinės Gedimino tėvūnijos arba Kęstučio apygardos Birutės rinktinės Dubysos tėvūnijos erdvėje (organizacinių vienetų pavadinimai ne kartą keitėsi).

Tytuvėnų miško partizanų žeminės vieta I (Kelmės r., Tytuvėnų apylinkių sen.). 1949 m. naktį iš kovo 3 į 4 d. prie Vičaičių kaimo į nelaisvę patekęs Stasys Grinius-Dragūnas išaušus rytui prie žeminės Pumpurų miško 32 kvartale (istorinis miško pavadinimas ir kvartalų numeracija) atvedė Šiluvos MGB ir NKVD poskyrio kareivius ir stribus. Prieš sudegindami tuščią žeminę (*бункер вроде землянки*), jie nubraižė schemą ir parengė glaustą aprašą: tai buvusi 8x6 m dydžio, 80 cm įgilinta žeminė 1 m iškilusia virš žemės dalimi; iš ŠV esą su dviem langais, įėjimo būta iš P. Palei sienas būta dviaukščių gultų, ant kurių galėjo sugulti 18–20 žmonių, per vidurį stovėjo stalas, o prie įėjimo – viryklė (*плита*).

Iš 1949 m. gegužės 31 d. Jūros srities štabo viršininko Vytauto Gužo-Kardo laiško Nemuno srities vadui Adolfui Ramanauskui-Vanagui ir rankraštinio pastarojo kelionės iš visos Lietuvos partizanų vadų susitikimo namo aprašo matyti, kad šioje Kęstučio apygardos Gintaro rinktinės Vaižganto (?) rajono Vacio Daukanto-Ryto partizanų dalinio žeminėje rajono vadas Krizostomas Labanauskas-Titas 1949 m. vasario 25–28 d. priėmė iš Balandiškio ir Minaičių (Radviliškio r.) grįžtantį V. Gužą, A. Ramanauską, Tauro apygardos vadą Aleksandrą Grybiną-Faustą ir juos lydėjusius Tauro apygardos Žalgirio rinktinės štabo pareigūnus. 2018 m. pavasarį šią Tytuvėnų miško žeminę lokalizavo raseiniškiai Rolandas Dumskis ir Ramūnas Tamulis. Ji yra 900 m į R nuo geležinkelio Šiauliai–Tauragė, 220 m į Š nuo Raseinių ir Kelmės rajonų ribos, 150 m į V nuo kanalu tekančio Tytuvos upelio kairiojo kranto, Tytuvėnų miško 48 kvartalo P dalyje (445784, 6158515) (4 pav.).

Išliko R–V kryptimi pailgos 6x4 m dydžio žeminės duobė plokščiu dugnu su 1,7 m pločio, 3,3 m ilgio įėjimo iš ŠV kampo grioveliu. Duobę

4 pav. Tytuvėnų miško žeminės vieta I iš R. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 4. Tytuvėnai Forest dugout site I, as seen from the E

iš P ir Š saugo vidutiniškai 3,5 ir 3 m pločio, iki 1 m aukščio žemių pylimai. Apie 2 m pločio langų (šaudymo angų?) būta P pusėje, o Š pusėje iš žeminės sienos kyšo 90 cm pločio riedulio dalis. Be to, du 2,3x1,7 m ir 2,9x2,3 m dydžio apkasai su 0,5–1 m aukščio pylimėliais buvo atitraukti nuo žeminės įėjimo ŠV ir PV kryptimis.

Žeminės dugne durpėjančiame miškožemyje rasta vinių, aptikta geros būklės 7,62x 54 mm kalibro tūta, o žeminės PV kampe – masyvios korodavusios plokštės kampas, kurį valant pastebėta pavienių angliukų, raudonų plytų trupinių ir maždaug 20x20 cm dydžio lauko akmenų (plačiau viryklės vieta netirta).

Už 1,5 m į ŠV nuo įėjimo į žeminę, ant šalia esančio seno miško kelio rasta nuo karščio suplėšytos 7,62x54 mm kalibro tūtos dalis, už 5,6 m į PR – kulka, o už 6,4 m ta pačia kryptimi – vokiškos dujokaukės dėžutės dalis. Už 9 m į PV nuo žeminės duobės aptikta labai sunykusi kriauninio peilio rankena, o už 8,4 m ta pačia kryptimi – sunykusi kulka.

Nors yra tam tikrų prieštaravimų, Tytuvėnų miško žeminės vieta I laikytina V. Daukanto partizanų dalinio žemine, kurioje 1949 m. sausį ir vasarį dirbo ir ilsėjosi visos Lietuvos partizanų vadų susitikimo dalyviai.

Tytuvėnų miško partizanų žeminės vieta II (Kelmės r., Tytuvėnų apylinkių sen.). Ieškant partizaninio karo pėdsakų tame pačiame Tytuvėnų miško 48 kvartale, už 280 m į Š nuo pirmosios žeminės duobės, lygioje žemoje vietoje aptikta antrosios žeminės vieta (445847, 6158791). Išliko ŠR–PV pailga 5,9x3,2 m dydžio, 65 cm įgilinta duobė su nežymiai lenktu 1 m pločio, 2 m ilgio į Š nukreiptu įėjimo grioveliu (5 pav.). Iš ŠV ir PR pusių žeminę saugojo 2,4 ir 3 m pločio, 40–70 cm aukščio žemių pylimai.

Prie įėjimo į žeminę galo aptikta 7,62x 54 mm kalibro tūta, ant įėjimo griovelio R krašto – labai sunykusi (revolverio?) kulka, o už 2,1 m į ŠR nuo įėjimo – Raudonosios armijos kario milinės saga. Istorinių duomenų apie šią žeminę nerasta. Ji taip pat sietina su V. Daukanto-Ryto partizanų daliniu, veikusiu šiame miške 1948–1950 m. laikotarpiu.

5 pav. Tytuvėnų miško žeminės vieta I iš ŠR. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 5. Tytuvėnai Forest dugout site I, as seen from the NE

Raguvos miško partizanų bunkerio vieta I (Panevėžio r., Raguvos sen.). Rengiantis minėti žemininkų kartos poeto ir literato, partizanų kapitono Broniaus Krivicko-Vilniaus 100-ąsias gimimo metines, buvo surengti žvalgymai Panevėžio r. Raguvos ir Taruškų miškuose.

Nuo 1945 m. kovo iki 1951 m. rugpjūčio B. Krivickas partizanavo Biržų krašte, vėliau atvyko į Taruškas, pradėjo eiti LLKS Karaliaus Mindaugo srities Visuomeninės dalies viršininko pareigas, tuo pačiu metu tapo LLKS Tarybos nariu. 1952 m. birželį B. Krivickas persikėlė į Raguvos girią, kurioje rugsėjo 21 d. kartu su Vyčio apygardos Gedimino rinktinės Aušros tėvūnijos Visuomeninės dalies viršininku Mykolu Blinkevičiumi-Nemunu, išduotas saugumo agentu tapusio srities vado Jono Kimšto-Žygūno, žuvo.

1995 m. partizanų žūties vietą metraštininkui Romui Kauniečiui parodė raguvietis politinis kalinys Juozas Tribušauskas-Kaplūnas (1929–2006), kuris kitados čia buvo atradęs ir sudaužytą rašomąją mašinėlę. Remdamasis uošvės, partizano Stasio Šidlausko-Tigro dukters, Stanislavos Baltušnikienės pasakojimais, vėliau kitą B. Krivicko ir M. Blinkevičiaus žūties vietą LGGRTC nurodė miškininkas Robertas Grušauskas.

S. Baltušnikienės sūnaus Gedimino pasakojimu, Raguvos miško bunkerį I, dabar oficialiai laikomą partizanų žūties vieta, maždaug prieš 40 m. be žymesnių rezultatų kasinėjo raguviečiai moksleiviai. Šio bunkerio duobė (UK 38575) yra nežymiai pailga ŠV–PR kryptimi, netaisyklinga – skiriasi kraštinių ilgis: 3,6 m (ŠR), 4,4 m (PR), 4 m (PV) ir 3,9 m (ŠV); gylis siekia 1,25 m. Duobę juosia nuo 1,1 m (ŠR) iki 2,9 (PR, PV, ŠV) pločio, nuo 30 iki 70 cm aukščio žemių pylimai; šalimais 2008 m. pastatytas betoninis atminimo žymuo.

Siekiant patikslinti duomenis apie B. Krivicko ir M. Blinkevičiaus žūties vietą, pradėtos rinkti žinios apie kitus Raguvos miško bunkerius.

Raguvos miško partizanų bunkerio vieta II (Panevėžio r., Raguvos sen.). Pirmaisiais atkurtos Nepriklausomybės metais Panevėžio politinių kalinių ir tremtinių sąjungos narys Antanas Šimėnas B. Krivicko žūties vieta laikė bunkerį Raguvos miško 63 kvartalo (pagal seną numeraciją – 21) ŠV dalyje, lygioje vietovėje, mišriame miške (538636, 6162319). 1996 m. A. Šimėno pastangomis šis bunkeris buvo atstatytas ir įamžintas. Šiuo metu čia žioji Š–P kryptimi pailga 2,5x2,3 m dydžio, 1 m gylio duobė stačiomis sienelėmis, plokščiu dugnu; apie 1 m ilgio įėjimo į bunkerį būta iš P pusės, PV krašto. Ant čia pat augančios senos eglės yra medinis masyvus kryžius ir metalinis kryželis be užrašo.

Pasakojama, kad šį bunkerį 1951 ar 1952 m. pastatė Vyčio apygardos Gedimino rinktinės Aušros tėvūnijos Dainavos dalinio partizanai. B. Krivicko ir M. Blinkevičiaus žūties dieną šiame bunkeryje esą slėpėsi Juozas Blinkevičius-Sakalas ir jo vadovaujama grandis – Vacys Bilys-Dragūnas su Stasiu Šidlausku-Tigru.

Prie įėjimo į bunkerį, PR pusėje ir ant duobės R krašto rastos dvi 7,62x54 mm ir 7,62x25 mm kalibro tūtos, o už 33,8 m į R nuo bunkerio PR kampo – iššauta 7,62x54 mm kalibro kulka. Daugiau nei archeologinių radinių, nei šiukšlių neaptikta.

Raguvos miško partizanų bunkerio vieta III (Panevėžio r., Raguvos sen.). KPC specialistas raguvietis Dionizijus Ivanovas pranešė, kad grybaudamas 62 kvartale (pagal seną numeraciją – 20), 510 m į R–PR nuo Raguvos miško bunkerio I ir 200 m į PV nuo Raguvos miško bunkerio II, už 65 m į PR nuo bevardžio kanalo, ta pačia kryptimi nežymiai aukštėjančioje vietovėje, mišriame lapuočių ir spygliuočių miške rado bunkerio duobę (538502, 6162170) (6 pav.). Ji orientuota tiksliai Š–P kryptimi,

6 pav. Raguvos miško bunkerio vieta III iš P. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 6. Raguva Forest bunker site III, as seen from the S

3,4x2,5 m dydžio, siekia 2 m gylį, gana stačiomis sienomis (V siena išgriuvusi), duobės dugnas lyg krateris. Dugne R pusėje matyti apskrito bunkerio sienos rąsto dalis, po ja lygiagrečiai – 2 cm storio lentos ruoželis. Prie bunkerio rasta dešimtys įvairių radinių, iš kurių paminėtinos su statyba susijusios kabės (*klemoriai*), masyvi kilpvinė, lenktinis peilis, įžeminimo strypas, dvi 7,92x57 mm kalibro „Mauser" karabino tūtos.

Po mėnesio raguvietis Gediminas Baltušnikas dar kartą atvedė į šią vietą ir papasakojo, kad apie 1978 m. jis su draugu čia kasinėjo (nežymus pagilėjimas bunkerio duobės dugne dar žymus). Jie radę „gelžgalių, akumuliatorių baterijų, spausdinimo mašinėlės dalių". Vieną masyvią net 24x11 cm dydžio suskaldyto rašomosios mašinėlės korpuso dalį G. Baltušnikas išsaugojo ir atidavė ekspedicijai.

Sistemingai žvalgant 14–16 m ruožus, išmatuotus nuo bunkerio duobės, V, Š ir R kryptimis rasta daug rašomosios mašinėlės korpuso, jos svirtelių ir klavišų dalių (7, 8 pav.). Kartu su jomis aptikta su bunkerio statyba susijusių radinių, daugiausia vinių, kabių, kuriomis buvo sutvirtinamos medinės konstrukcijos, į medį įsriegiamų kablių. Manytina, kad daugelį 0,1–2 m atstumu nuo bunkerio krašto rastų daiktų prieš 40 m. kasinėdami iš duobės dugno kartu su žemėmis išmetė G. Baltušnikas su draugu (R pusėje dar žymūs ir nedideli žemių kauburėliai).

Rašomosios mašinėlės dalys, su radijo imtuvo naudojimu susijęs įžeminimo strypas bei anksčiau rastos baterijos rodo, kad šis bunkeris buvo vadavietė. Jos tyrimus numatoma tęsti.

Raguvos miško partizanų bunkerio vieta IV (Panevėžio r., Raguvos sen.). G. Baltušnikas parodė dar vieno nežinomo bunkerio vietą, kurią jis aptiko apie 1980 m. Ši vieta yra 63 kvartalo (pagal seną numeraciją – 21) PV dalyje, 260 m į P nuo Raguvos miško bunkerio vietos II ir 170 m į PR nuo bunkerio vietos III, už 20 m į R nuo kvartalinės linijos, skiriančios kvartalus 62 ir 63, lygioje vietoje, mišriame miške (538634, 6162063).

Išliko 2,3x2,2 m dydžio, 90 cm gylio duobė, orientuota beveik tiksliai R–V kryptimi; jos dugnas beveik plokščias, PV pusėje yra 90 cm

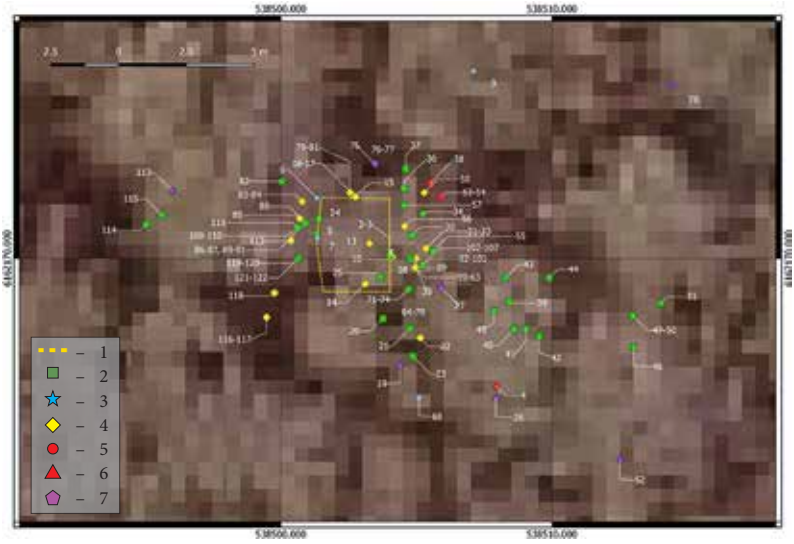

7 pav. Žvalgymų ir radinių Raguvos miško bunkerio vietoje III plano iškarpa: 1 – bunkerio duobė; 2 – statybos daiktas; 3 – buities daiktas; 4 – spausdinimo mašinėlės dalis; 5 – iššautas šaudmuo; 6 – neiššautas šaudmuo; 7 – nežinomos paskirties daiktas. V. Vaitkevičiaus brėž.

Fig. 7. The surveyed area and finds marked on an excerpt of a plan of Raguva Forest bunker site III: 1 – bunker dugout site; 2 – construction object; 3 – household object; 4 – typewriter part; 5 – spent cartridge; 6 – live cartridge; 7 – object with no known purpose

8 pav. Rašomosios mašinėlės dalys, rastos prie Raguvos miško bunkerio III. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 8. A typewriter part discovered near Raguva Forest bunker III

pločio, 1 m ilgio įėjimo vieta. Ant bunkerio P ir V kraštų rastos 3 vinys, ant duobės Š krašto – kabės (*klemorius*), o už 14,6 m į PV nuo įėjimo – šaukšto kojelės dalis ir iššauta 7,62x25 mm kalibro kulka. Be to, už 8,8 m į V nuo įėjimo į bunkerį rasta vyrio, spėjama, nuo bunkerio dangčio, dalis su visais 3 palenktais tvirtinimo vinimis.

S. Šidlauskaitė-Baltušnikienė pasakoja, kad šis bunkeris, kaip ir antrasis bunkeris Raguvos miške, buvo įrengtas bei naudojamas jos tėvelio S. Šidlausko-Tigro, kuris į partizanų gretas stojo 1951 m. rudenį.

Raguvos akmuo su smailiadugniu dubeniu (Panevėžio r., Raguvos sen.) saugomas Roberto Grušausko sodybos kieme (Miško g. 11), prie gyvenamojo namo (9 pav.). Šis akmuo rastas apie 2000 m. krūsnyje prie Jotainių kaimo (Panevėžio r., Vadoklių sen.). Tai melsvos spalvos su rausvomis priemaišomis vidutinio rupumo 95x88 cm dydžio, 19–21 cm aukščio granitas. Dubuo atitrauktas į kraštą, 11,5 cm skersmens, 4 cm gylio (viršutinė briauna galbūt nuo karščio nutrupėjusi).

Taruškų miško partizanų stovyklos vieta (Panevėžio r., Miežiškių sen.) yra 160 kvartalo Š dalyje, 930 m į ŠV nuo buvusios Apšėgų sodybos, 740 m į V–PV nuo saugomų bunkerių teritorijos (UK 20627), kiek aukštesnėje vietoje, mišriame miške. Kraštotyrininkas Algimantas Stalilionis parodė medžiotojo Jono Pyragio rastą pirmąją bunkerio duobę (536484, 6178280), už 36 m į Š nuo jos pastebėta bunkerio duobė II, dar už 21 m į V – bunkerio duobė III.

Bunkerio duobė I yra 3x2,8 m dydžio, 40–60 cm gylio, nežymiai pailga Š–P kryptimi, su 1,5 m pločio ir 1,7 m ilgio išėjimo grioveliu P pusėje. Be to, iš visų pusių bunkerio duobę supa 50–70 cm aukščio, vidutiniškai 2 m pločio (prie pagrindo) žemių pylimas. Jo papėdėje rasta pasagvinė, grandinės dalis ir dvi tūtos (7,62x25 mm kalibro PPŠ ir 7,62x54 mm kalibro su užrašu DM, 1905). Tai, jog šio krašto partizanai galėjo turėti 1905–1918 m. laikotarpio šaudmenų atsargų, rodo ne tik archeologiniai duomenys, bet ir išlikusios Vyčio apygardos partizanų nuotraukos su ginklais.

Bunkerio duobė II yra 4,3x3,4 m dydžio, 50–60 cm gylio, pailga Š–P kryptimi, PV kampe pastebimos įėjimo žymės. Žvalgant duobę ir jos prieigas nieko nerasta. Bunkerio duobė III yra 3,5x2,5 m dydžio, stačiomis sienelėmis, apie 1 m gylio, pailga Š–P kryptimi; Š jos pusėje yra 1,4 m pločio, 3,2 m ilgio įėjimo griovelis, kuris gale 90° kampu (3,6 m atkarpoje) pasisuka į R ir baigiasi išsišakojimu ties nedideliu trikampio plano žemių pylimu – *brustveru*. Už 5 m į P nuo šios duobės yra dar 3 nedidelės duobės, manytina, maistui sudėti, šaudmenims paslėpti. Nei duobėje, nei jos prieigose radinių nerasta.

9 pav. Raguva. Akmuo su smailiadugniu dubeniu, atvežtas iš Jotainių. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 9. Raguva. A stone with a conical cup mark that was brought from Jotainiai

Jūkainių radimvietė (Raseinių r., Viduklės sen.). Nemakščių metalo ieškotojai raseiniečiui R. Dumskiui atidavė vertingą archeologinių radinių rinkinį, teigdami, kad radimvietė yra 700 m į PV nuo Jūkainių kaimo, aukštumos kyšulyje tarp Apusino (iš V) ir Žiūpės (iš R) upelių, 690 m į ŠR nuo jų santakos (431326, 6144541).

Jūkainiai į istorikų ir archeologų akiratį pateko tuo metu, kai Pilėnų pilies paieškos persikėlė į Žemaitiją ir buvo sukonkretintas istorinės Trapų, kitaip Trapėnų, žemės arealas (Nikžentaitis A., Trapėnų žemė, *Žemaičių praeitis*, V., 1990, t. 1, p. 93–99). Pastaraisiais metais į RKIM pateko Jūkainiuose, Apusino upelyje ar pačiame jo krante rastas akmeninis kirvis su skyle kotui (GEK 32215). Dauguma 2019 m. gautų archeologinių radinių yra iš XIII–XIV a. degintinių kapų: nedidelės pasaginės segės (10 pav.), ornamentuota sidabrinės pasaginės segės liežuvėlio apvija ir kapoto sidabrinio žiedo fragmentas; XIV a. pabaigos – XV a. griautiniams kapams būdingas lokio nago ir profiliuotas kryžiaus pavidalo diržo apkalas, XV a. I pusei – pintos antkaklės plokštelė (11 pav.). Vėlyviausi radiniai – skardinis žiedas rombo formos priekine dalimi ir juostinis žiedas su įrašu IHS – datuojami XV–XVI a.

Kad Jūkainiuose galėjo būti ir ankstesnio laikotarpio kapų, žinoma, su sąlyga, jeigu šie

10 pav. Pasaginės segės iš Jūkainių radimvietės. G. Petrausko nuotr.

Fig. 10. Penannular brooches from the Jūkainiai find spot

11 pav. Antkaklės dalys iš Jūkainių radimvietės. G. Petrausko nuotr.

Fig. 11. Neck-ring pieces from the Jūkainiai find spot

radiniai rasti vienoje vietovėje, rodo *Berlock* tipo kabutis, datuojamas II–III a., dvigubo nupjauto kūgio formos karolis ir dviguba ovali sagtis, būdingi VII–VIII a., dviguba sagtis su ataugėle – apie XI–XII a. laikotarpiui.

Nemakščių radimvietė (Raseinių r., Nemakščių sen.). Nemakščių metalo ieškotojai raseiniečiui R. Dumskiui atidavė ir dar vieną rinkinį, teigdami, kad archeologiniai radiniai rasti ant Nemakščių ir Legotiškės kaimų ribos, į Š nuo Žemaičių plento (Kaunas–Klaipėda), 120 m į PV nuo Nemakščių žydų žudynių vietos ir kapo (UK 2092), mišku apaugusioje smėlingoje vietovėje (424184, 6143873).

12 pav. Pasaginių segių dalys iš Nemakščių radimvietės. G. Petrausko nuotr.

Fig. 12. Penannular brooch pieces from the Nemakščiai find spot

Iki šiol buvo žinoma tik apie Smeltinės kaime, Nemakščių miestelio kapinių plote randamus radinius iš suardytų kapų. 1995 m. mokyklos muziejuje saugotas plačiaašmenis kirvis ir ietigalis. Tačiau ši vieta yra net už 2,3 km į V nuo čia aprašomos spėjamos radimvietės.

Dauguma gautų radinių: nedidelės pasaginės segės ir jų dalys (12 pav.), apskrita lieta segė, žiedas vijimą imituojančia priekine dalimi ir kai kurie kiti, yra iš XIII–XIV a. degintinių kapų. Su jais reikėtų sieti ir rakto dalį. Tačiau akinė prūsų serijos segė yra datuojama I a. II puse – II a., apgalvio skirstiklis – VI–VIII a., žiedas paplatinta priekine dalimi – VIII–X a., apskrita skardinė segė (13 pav.) būdinga XIV a. II pusės – XV a. griautiniams kapams, o peilio kriaunų galo apkalas – XVI–XVII a. laikotarpiui.

Antanų miško partizanų archyvo radimo vieta (Švenčionių r., Adutiškio sen.). Vytauto apygardos Tigro rinktinės archyvo sudarymu ir išsaugojimu nuo 1948 m. iki 1951 m. pradžios rūpinosi rinktinės vadas, Lietuvos kariuomenės jaunesnysis leitenantas Vincas Žaliaduonis (1910–1952) ir štabo nariai. 1999 m. liepos 15 d. archyvą rado įmonės „Vasta“ buldozerininkas Gintautas Taraila, gilindamas ir lygindamas miško kelio griovį – į metalinį bidoną buvo sudėti 855 partizanų dokumentai (iš viso 1198

13 pav. Apskritų skardinių segių dalys iš Nemakščių radimvietės. G. Petrausko nuotr.

Fig. 13. Pieces of round sheet metal brooches from the Nemakščiai find spot

lapai). 2000 m. sausio 7 d. juos ŠNM darbuotojai perdavė į LYA, kur jie suskirstyti į 120 bylų yra saugomi iki šiol (f. K–5, ap. 5; 2003 m. išleista knyga *Lietuvos partizanų Vytauto apygardos Tigro rinktinė. 1945–1950 m. Dokumentų rinkinys*).

Pradėjus ieškoti tikslios archyvo radimo vietos, paaiškėjo, kad šių įvykių dalyviai ir amžininkai ja niekada nesidomėjo. Tačiau Adutiškio girininkas Eimutis Valiukas duobutę, iš kurios buvo iškeltas bidonas su dokumentais, saugojo 20 metų ir kartu su Povilu Steponėnu ją parodė (14 pav.).

Tigro rinktinės archyvo radimo vieta yra 91 miško kvartale, 20 m į Š nuo I Pasaulinio karo žemių įtvirtinimo, 7 m į V nuo biržės ribos, 6 m į P nuo miško kelio Mociškė–Pajuodupis, ant šio kelio griovio krantelio (672525, 6124980).

E. Valiuko spėjimu, kuriam tenka pritarti, archyvas sąmoningai paslėptas prie seno kelio iš Mociškės į Kazėnus, Surmos kaimą parenkant vietą archyvui užkasti, kaip orientyras įtakos galėjo turėti ir minėtas gynybinis įtvirtinimas.

Remiantis žvalgymų duomenimis, Aukštiškių radimvietėje reikalingi žvalgomieji tyrimai, Kuršiuose reikia tęsti, o Jūkainiuose ir Nemakščiuose surengti žvalgymus. Tytuvėnų miško žeminėms (I–II) ir Raguvos miško bunkeriams (I–IV) siūloma suteikti teisinę apsaugą, Taruškų miške tyrimus reikia tęsti, o Antanų miške, partizanų archyvo radimo vietoje, surengti žvalgymus.

14 pav. E. Valiukas (kairėje) ir P. Steponėnas (dešinėje) Tigro rinktinės archyvo radimo vietoje iš R. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 14. Valiukas (left) and Steponėnas (right) at the Tigras Brigade archive find spot, as seen from the E

The field surveys at archaeological, mythological, and historical sites

During July – November 2019, BRIAI surveyed 14 sites with signs of cultural heritage features in Kelmė, Panevėžys, Raseiniai, and Švenčionys Districts, discovering or receiving from people 263 Iron Age – Modern Age archaeological finds. Legal protection was proposed for 5 sites with archaeological and historical value, one of which needs a field evaluation, and another 5 sites need further field surveys.

In Kelmė District, the Aukštiškiai find spot (Fig. 1) and Kuršiai find spot I, where a 2nd–3rd-century barrow site surveyed and excavated by Tadas Daugirdas in 1887 was identified (Figs. 2, 3), were surveyed. In Raseiniai District, the Jūkainiai (Figs. 10, 11) and Nemakščiai (Figs. 12, 13) find spots were surveyed. Tytuvėnai Forest dugout site II (Kelmė District), where participants at a meeting of all the Lithuanian partisan commands rested and worked in the summer of 1949, was identified (Fig. 4). In Panevėžys District, Raguva Forest bunker site III, where, on 21 September 1952, it is conjectured that partisan captain, author, and Lithuanian literature critic, Bronius Krivickas died (Fig. 6–8), was surveyed and the Raguva stone with a conical cup mark (Fig. 9) was examined. In Švenčionys District, the survey identified the Antanai Forest partisan archive find spot, where the archive of the Tigras Brigade of the Vytautas Military District, one of the most significant finds of this nature during the entire history of independent Lithuania, was discovered in 1999 (Fig. 14).

Ernestas Vasiliauskas

Nartaučių kaimo žvalgymai

Archeologams Nartaučiai (Joniškio r., Satkūnų sen.) labiau buvo žinomi kaip 1921 m. rasto XIII a. lobio–aukos (kryželiai, zoomorfiniai pakabučiai) radimvietė (Kuncienė O., Prekybiniai ryšiai IX–XIII amžiais, *Lietuvos gyventojų prekybiniai ryšiai I–XIII a.*, V., 1972, p. 250, pav. 15; *LAA*, 1977, t. III, p. 132; Vasiliauskas E., XII–XIII a. zoomorfiniai pakabučiai Žiemgalos teritorijoje, *Lituanistica*, 2003, 2(54), pav. 2). Apylinkėse (buvusiose Daunoravos dvaro valdose) žinomi ir kiti archeologijos paminklai – Platonių senovės gyvenvietė (V–VI a.), Didžiosios Daunoravos dvaro sodyba (XVI–XVIII a.), dvaro žemių riboženkliai I ir II (XVI–XIX a.) bei kita.

Nartaučių kaimas minimas jau XV–XVI a. rašytiniuose šaltiniuose. Antai 1426 m. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Livonijos sienos nustatymo sutartyje siena tarp Sidabros kalno (*Suddoberschenn Berghe*) ir Šventosios upės (*Heiligen A*), dabar Joniškio apylinkės, minimi Valiūnų (*Wallesz*), *Buckedabbekay* (Buivydžių?), *Narssatay* (Nartaučių?) kaimai, likę Vokiečių pusėje (t. y. Livonijos), Platonio, Vešėtinio, Kivės, Vilkijos upeliai, kapinės. 1557 m. kovo 10 d. Žygimanto Augusto privilegijoje, kuria jis leido Vilniaus vaivadai, Šiaulių laikytojui Mikalojui Radvilai Juodajam gausiai apdovanoti savo tarnybininką Mikalojų Maškovskį, vykdžiusį valakų reformą Šiaulių valsčiuje, nurodomi padovanoti 4 kaimai: Daunoravo (*Давнорова*) [Daunorava], Nartulevo (*Нартолтева*) [Nartaučiai], Vičiuskaičevo (*Вицюскаичева*) ir Vitoltevo (*Витолтова*) [Vytaučiai]. Tokiu būdu čia susiformavo privatus Daunoravos dvaras (Vasiliauskas E., *Joniškio krašto dvarai: Didžioji ir Mažoji Daunora-*